

ДІАГНОСТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ЕХОЛАЛІЇ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА

Ганна Слозанська,
доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
E-mail: annaslozanska@gmail.com

Інна Равлів,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету педагогіки і психології,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
E-mail: miss.innessa04@gmail.com

Аутизм належить до числа найбільш невизначих феноменів у царині спеціальної освіти, психології, психіатрії, медицини й генетики. Зростання кількості дітей з РАС науковці пов'язують з порушеннями центральної нервової системи, котрі зазвичай з'являються внутрішньо-утробно, у процесі пологів чи протягом перших місяців життя. Це негативно впливає на пізнавальну діяльність, емоційне зростання та, відповідно, зумовлює аутистичні прояви й інші розлади особистості [3, с. 89].

Діти з розладами аутистичного спектру (РАС) характеризуються порушеннями у сфері соціальної взаємодії та комунікації, усвідомленні комунікаційних контекстів та застосуванні доступних засобів комунікації. Такі діти не налагоджують зоровий контакт з дорослими, не виявляють реакції на знаходження інших людей, уникають контактів, не бажають комунікувати через невідповідність вимог оточення потенціалу дитини [5, с. 34].

Порушення мовленнєвого розвитку, на думку вітчизняних та зарубіжних учених, таких як: Н. Базима, О. Нікольська, О. Баєнська, М. Шеремет, К. Островська, Д. Шульженко, R. Jordan, L. Kanner, B. Prizant, M. Rutter, H. Tager-Flusberg, A. Schuler, можуть бути дуже варіативними у

дітей з РАС. Однак, досить часто у дітей з РАС діагностують ехолалію – це специфічний мовленнєвий розлад, при якому людина автоматично повторює звуки, слова або цілі речення, які вона чує. Ехолалія може бути миттєвою (відразу після почутого) або відстроченою (повторення фраз через деякий час) [1, с. 14]. Люди з ехолалією можуть повторювати за телевізором, радіо або іншими пристроями, а також за іншими людьми [1, с. 15]. Ехолалія розуміється і як форма самостимуляції або як частина стереотипної поведінки.

Ехолалія також може бути розглядатися як частина норми у контексті роботи з дітьми з нейротиповим розвитком у випадку, коли ехолалія є частиною нормального розвитку мовлення, але вона зазвичай зникає приблизно до трьох років [1, с. 15]. Діти вдаються до ехолалії переважно тоді, коли є труднощі зі створенням власних мовних зразків. Їм важко згенерувати відповідь на поставлене запитання чи привернути увагу старшого, тому вони відтворюють почуте. Ці фрази часто звучать у тому ж порядку, з тією самою інтонацією, що й почуті з екрану, від дорослих під час розмови або з книжок.

У роботі з дітьми з РАС опановувати мову дещо відмінно від своїх ровесників із нормотиповим розвитком. Інколи їхні перші фрази являють собою прості речення, які сприймаються як цілісні мовні одиниці. Дитина не здатна розбити їх на складові, через що не завжди усвідомлює значення кожного окремого слова у висловлюванні [2, с. 36].

Ехолалія у дітей з РАС характеризується:

- самостимуляцією: діти з РАС можуть використовувати ехолалії для самостимуляції, особливо якщо вони отримують задоволення від повторюваних звуків або фраз;
- стереотипною поведінкою: ехолалія може бути частиною стереотипної поведінки, яку дитина повторює знову і знову;

– нерозуміння комунікативних цілей: ехолалія може бути не пов'язана з комунікативним наміром, тобто дитина може не розуміти, що її повторення має сенс для когось [4, с. 89].

Діагностування ехолалії в дітей з РАС включає в себе виявлення цієї мовленнєвої особливості та з'ясування її впливу на розвиток дитини, її комунікативних навичок та розуміння мови. Діагностика ехолалії є індивідуалізованою та враховує особливості кожної дитини з РАС [4, с. 77].

Нами проведено діагностичне дослідження для діагностики ехолалії у дітей з РАС. Для дослідження було відібрано сім дітей дошкільного віку з РАС, а їхні батьки були запрошені до участі в опитуванні. Дослідження проводилося на базі КНП «Тернопільська обласна клінічна психоневрологічна лікарня» у період 1.11.2024 по 18.04.2025 р. Існує багато методик для дослідження комунікативних навичок, більшість з яких були розроблені за кордоном і потребують подальшого дослідження та адаптації. Нами використано наступні методики: адаптована методика «Обстеження навичок прохання та називання» Х. Ткач, психолого-педагогічне спостереження, методику «Обстеження навичок розуміння мовлення» з метою діагностики та оцінки ехолалії у дітей з РАС.

Під час виконання кожного завдання ми фіксували чи спостерігається у дітей явище ехолалії. Повторення явища ехолалії ми фіксували в 1 бал під час проведення кожного з завдань методики. Результати спостереження представлено в табл. 1.

Таблиця 1.

Діагностика ехолалії у дітей

Ім'я дитини	Явище ехолалії			
	«Обстеження навичок прохання та називання»	Обстеження навички називання	«Обстеження навичок розуміння мовлення» за методикою Х. Ткач	Сума
Роман	2	3	5	10
Аліна	2	3	6	11
Матвій	2	2	7	11
Владислав	1	1	5	7
Віктор	2	3	4	9
Олександр	2	2	6	10

Юлія	1	2	5	8
------	---	---	---	---

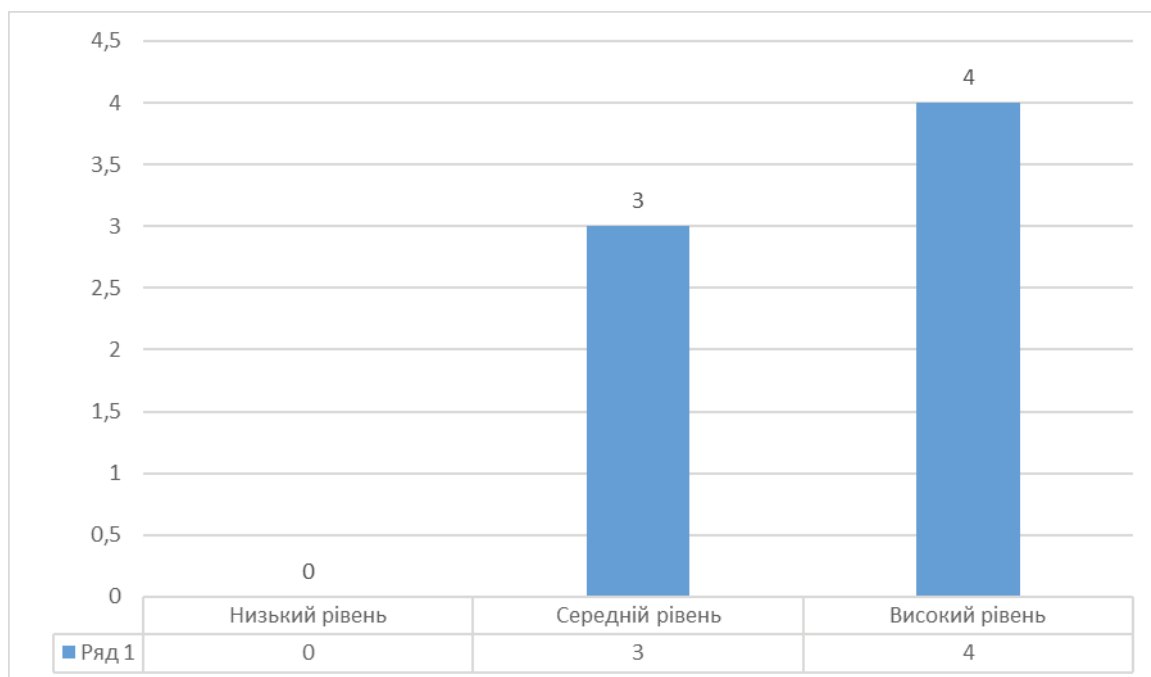

Рис. 1. Результати дослідження ехолалії у дітей з РАС

Отже, як показує дослідження, у чотирьох малюків виявлено високий рівень ехолалії, у трьох – середній. З огляду на це, є необхідність розробити програму для корекції цього явища.

Корекційна робота з дітьми з РАС ґрунтувалася на створенні середовища, де панує довіра, позитив і емоційна захищеність. Паралельно з розширенням мовленнєвої активності необхідними сприяли розвитку передумов мовлення: удосконалювали слухове сприйняття, дихання, рухи артикуляції та міміки, загальну та дрібну моторику, а також збагачували пасивний словниковий запас. При необхідності ми використовували альтернативні засоби комунікації – жести, піктограми.

Нами розроблено методичні рекомендації для корекції ехолалії. Для корекції мовленнєвих порушень, а саме ехолалії потрібно:

- створити психолого-педагогічні умови для реалізації діяльності дітей дошкільного віку з РАС та сприяти розвитку комунікативних відносин;
- сприяти розвитку комунікативних відносин у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектру;

- сприяти розвитку комунікативних відносин у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектру;
- створення комплексу заходів, корекційно-розвивальних сесій для вирішення різних завдань;
- визначення форм організації ігор та вправ як засобу розвитку комунікативних відносин у дітей молодшого шкільного віку з розладами аутистичного спектру.

У процесі дослідження виявили, що всі діти з РАС мають проблеми з комунікацією. Кожна дитина розвивається індивідуально: в одних немовлят комунікативні навички розвинені добре, а в інших – слабо. Такі малюки часто не розуміють, як взаємодіяти з оточуючими, уникають контакту, їм складно висловлювати власні почуття та розуміти інформацію від інших. Для покращення їхніх результатів, нами було створено корекційно-розвивальну програму для дошкільнят з РАС.

Список використаних джерел:

1. Базима Н. В. Використання стереотипій у логопедичній роботі з дітьми з аутизмом. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19, Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Київ, 2016. Вип. 31. С. 14-22.
2. Грабовська С. Л., Островська К. О. Генералізація соціальних умінь у осіб з порушеннями аутистичного спектру. Соціальна адаптація дорослих осіб з порушенням розвитку: Матеріали науково-практ. конф. з міжнародною участю (31 серпня - 1 вересня 2012 р.). Львів, 2012. С. 36–40.
3. Конопляста С. Ю. Особливості психофізичного та мовленнєвого розвитку дітей раннього віку з аутизмом. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19, Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Київ, 2014. Вип. 27. С. 89-93.
4. Олександрун В. В., Хворова Г. М. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом. К.: Науковий світ, 2004. 100 с.

5. Шульженко Д. І. Психологічні основи корекційного виховання дітей з аутистичними порушеннями: автореф. дис. доктора психол. наук: 19.00.08 – спеціальна психологія. К., 2010. 46 с.